૪૮૦૬

ચંડાલ ચૌકડી

ઉર્ફે

દસ્તેકારી, હુનર, ફાયદેકા ઘર.

જમાનયે હાલકી સુધરી ચાલકા જંજાલ, નૌકરીકી ફિક્રમેં જવાલ!

જિસ્કો

વાસ્તે વિકટોરિયા નાટક કમ્પનીકે

મુનશી વિનાયક પ્રસાદ તાલિબને લિખા

ઔર

છાપકે ઇજહાર કિયા વાસ્તે ખાસો આમકે

ખુરશેદજી મેહુરવાનજી બાલીવાલા,

માલિક

વિકટોરિયા નાટક મંડલીને.

મુમ્બઈ:
ન્હાનાભાઈ રૂસ્તમજી રાનીનાકા યુનિયન પ્રેસમેં છાપા હય.
૧૮૯૧.

કિમત એક આનો.

તખ્તયે નાટક.

બાંકા.	સૂરતવાલા.
બુટા.	સૂરતવાલા.
હકીમ.	યુનાની હકીમ.
જવાન	રાહદારી.
દુરઅંદેશ.	સુધારાવાલા.
કજઅંદેશ.	કુધારાવાલા.
લાલખાં.	ઠેકેદાર.

શખ્સ, બીમાર, મજદૂર વગયરા.

૪૮૦૬

ચંડાલ ચૌકડી.

[આના દો ચૂરનવાલોંકા ચૂરન બેચતે ઔર બાની કહતે મઅ નૌકરોંકે, ઉસ્કે સાથ લડકોંકા ચિલ્લાતે હુવે આના કઈ શખ્સોંકે સાથ.]

ચાલ ચૂરનકી.

બાંકા—મેરા ચૂરન સબસે આલા, ઈસમેં કેસર અમ્બર ડાલા,
ધનિયાં જીરા ગરમ મસાલા, ઈસમેં પડા નિમક હય કાલા.
બૂટા—મેરા ચૂરન તુઝસે બાલા, અદરક હલ્દી દાના કાલા,
કાલી હડ ઇમ્લીભી ડાલા, ખાકે હોવે લાલમલાલા.
બાંકા—જિસ્કો હોવે ફૂન્સી ફોડા, ખાલે ચૂરન મેરા થોડા,
બાદી ગઢિયા ઇસ્ને તોડા, ઉઠકે દૌડે જયસે ઘોડા.
બૂટા—મયંને લવંગ બનાઈ બ્હેતર, જિસ્કો આતા હોવે ચક્કર,
ખાલે દો માશે વ્હો લેકર, ચંગા હો દો પલકે અંદર.
બાંકા—મયંને દાલ બનાઈ બ્હેતર, ઇસ્સે ભાગે રોગ ભગંદર,
ઇસ્કે ખાતે જલે જલંધર, પૌને તીન ઘડીકે અંદર.
બૂટા—મેરા ચૂરન બાદી મારે, સારે તનકી ગરમી મારે,
ખાંસી મારે સરદી મારે, તેરે મુંહકી જરદી મારે.
બાંકા—જિસ્કે પેટમેં હો ગોલા, મેરા ચૂરન લે દો તોલા,
ગોલા ગલકે હોવે પોલા, જયસે ગલ જાતા હય ઓલા.
બૂટા—મેરે સિરકેમેં હય રાઈ, ઇસ્કો જાને તૂ ક્યા બાઈ,
ઇસ્કો હીંગસે બસવાઈ, લજ્જત પાઈ, જિસને ખાઈ.
બાંકા—તેરે ચૂરનકો જો ખાવે, મરતે દમતક વ્હો પછતાવે,
ઉસ્કા મુંહ કાલા હો જાવે, ઉસ્સે કોયલાભી શરમાવે.
બૂટા—મુઝકો ક્યા જાને અય ઉલ્લૂ, ક્યા તૂ પહચાને અય ઉલ્લૂ,
જા અય દીવાને અય ઉલ્લૂ, આયા સિખલાને અય ઉલ્લૂ.

[એક હકીમકા અપની બડાઈ જિતાના.]

તહ્‌તુલ લફ્‌જ્‌.

હકીમ—ક્યા બેચતે હો ચૂરન? ઝુઠે હકીમ બન બન,
મય્ હું હકીમ પૂરન દેખો હુનર હમારા.
ઠગતે હો સારી દુન્યાં, કરકે ઇલાજ ઝુઠા,
તુમને હકીમજીકા સબ રોજગાર મારા.
હમ હય હકીમ દાના, જંગલ તમામ છાના,
બૂટી જડી ગલાના, હય કામ ર્‌હે હમારા.
ચાંદીકા ખાક કરતે, સોનેકા ખાક કરતે,
તૈયાર પાક કરતે, હમ મારતે હય પારા.
ઝોલીમેં સૌ જડી હય, એક એકસે બડી હય,
સૌ ખાકભી પડી હય, કિને અરક્ ઉતારા.
મઅજૂન ઔર હલવા, અયસા બનાવું ઉમ્દા,
હોવે જવાન બૂઢા, મજબૂત હો કગાગ.
સર્દી, બુખાર, ખાંસી, ઠાંસા હો યાકે ઠાંસી,
સબકો દવાકિ ફાંસી, દે દેકે હમને મારા.
હર દર્દકી દવાઈ, ઉસ્તાદને સિખાઈ,
ર્‌હે પેટ હય હમારા લુકમાનકા પિટારા.

[આના એક બીમારકા ખાંસતે ઔર છીંકતે હુવે.]

નસર.

બીમાર—અરે અલ્લાહ! નજલેકા બડા જોર હય! સર્દી જુકામસે તંગ હું, કુછ દવા દો.

[બાંકેકા બીમારકો બ ગૌર દેખકે.]

બાંકા—બેશક, સર્દી બહુત બડ ગઈ હય! માંથેપર દાગ્ દેના હોગા, નહીંતો તમામ ભેજા ગલકે પાની હો જાયગા! સબ અક્લ નાકકે રસ્તે બહ જાયગી! ઇસ વક્તતો ર્‌હે ગોલીકો દો તોલા ધનિયાં, નિબૂંકે અરક્ ઔર ગુલાબકે પાનીમેં મિલાકે પીના. દાલી ચાવલ ખાના. રાતકો બર્ફસે સર ધોના, સુબહકો બાસી પાનીસે ન્હાના.

[બીમારકા ગોલી લેકર પયસા દેના ઔર જાને ચહાના, બૂઢાકા ઉસ્કો રોકના.]

બૂઢા—ઇધર આ ભાઈ ઇધર, નહીંતો મર જાયગા. લા ગલા દિખા. [ગલા દેખકર દબાના, બીમારકા ચિલ્લાના] ઓહો!

નજલાતો ગલેમેં અટકા હય! ઔર ખાંસી હલકમેં લટકી હય! અગર તનદરસ્તી ચાહેતો તુખ્મેં રયહાનકો સિરકે ઔર કકડીકે પાનીમેં ભિગોકે બડી કુન્જરકો પીના.

[બીમારકા જાને ચહાના, હકીમકા રોકના.]

હકીમ—ઠહર ભાઇ ઠહર. દેનોને તેરી બીમારી નિકાલનેકા નહીં, લેકિન જાન જાનેકા ઇલાજ બતાયા હય. સિર્ફ કાલી મિર્ચ ઔર અજવાન ડાલકે ચાહ પીલે, આરામ હોગા.

[બીમારકા જાના, દૂસરે તરફસે એક શખ્સકા દૂસરેકો ભૂંકતે હુવે લે આના.]

બાંકા—ક્યા હય? ક્યા હુવા? ભૂંકતા ક્યૂં હય?

શખ્સ—યે મેરા ભાઇ હય. ઇસે કુત્તેને કાટા હય, કુછ દવા દો.

[મરીજકા ભૂંકના.]

બાંકા—લો, અભી આરામ હો જાયગા. પયસેકા દહી લેકે જખ્મકી જગેપર રખવાકર દીવાને કુત્તેસે ચટવા લો.

[શખ્સકા બીમારકો લે જાને ચહાના, બૂટાકા અટકાના.]

બૂટા—અરે ભાઇ, ફેર દીવાને કુત્તેકા મુંહ લગાતો કલ મરતા હોગાતો આજ મરેગા. બહેતર હયકે પયસેકા ધતૂરા, પયસેકા ગાંજા, ઔર પયસેકો અફયુનકી ગોલી બનાકર ખાજા, ઔર ભીગી હુવી ચાદર ઓઢકર સોજા. શિફા હોગા.

[મરીજકો લેજાને ચહાના શખ્સકા, હકીમકા રોકના.]

હકીમ—ભાઇ, જુલાબ દેદો, ફસ્દ ખુલવાદો ઔર જખ્મકો જલાદો, આરામ હો જાયગા.

[જાના મરીજકા શખ્સકે સાથ, એક સુધારેવાલેકા ચૂરનવાલેકો મલામત કરના.]

કલ્યાન—લાવની—સમઝ ગંવારી—તર્જ.

જવાન—સુનોતો ગંવારો, દવા દેતેહો હજારો,
ઝૂઠિ ઝૂઠિ નાબકારો, કુછ સમઝભિ હય?
રોગકો ન જાનો, નતો દવાકો પહચાનો,
ઝૂઠિ હકીમી દિવાનો, કિઝ્ઝ ગરજકિ હય?—સુનોતો.
આસરે તુમારો, મારે જાતે હયં બિચારે,
અરે બાતકી ઠમારે, કુછ ડરો, ડરો,
મર્જ દવા અરે મિયાં, મર્જ દવાકા હુનર જરા,
તુમ સિખો ભલા, ડાક્ટર બનો—સુનોતો.

તહ્તુલ લફ્જ.

સુધારેવાલા—દેખો જમાના દોસ્તો, દી હય ખુદાને આંખ દેખ,
ખોલો જરા ઉસ આંખકો, અંધે હુવે ક્યૂં સરબસર?
જો આજ ઉહદેદાર હયં, વ્હો ફૂલકે તૈયાર હયં,
મૌજેં ઉડાતે હયં પડે, ખાતે હયં રોટી ઘી શકર.
તનખ્વાહ ઉન્હે ભારી મિલે, ખાના વ અસવારી મિલે,
ખર્ચ કમીશનભી મિલે, મુફતહી મિલે રહનેકો ઘર.
સિમ્લા રહે યા નિલગરી, આરામકી હો જિન્દગી,
પયસા જો હો બરબાદતો કુછભી નહીં ઇસકા ખતર.
રોયેં ગરીબ ઇફલાસસે, હોવે પહાડોંપર મજેં,
ઇસ મુલ્કકા ક્યા હાલ હય, ઇસકી નહીં મુતલક ખબર.
ઈંગ્રેજ જો હાકિમ બને, તો ચૌગુની તનખ્વાહ લે,
દેસી કરે વ્હો કામતો, પાયેં ન ચૌથાઈભિ જર!
બતલાઇયે હમકો જરા, સમઝાઇયે હમકો ભલા!
કિસ કામમેં આયંગે યહે હોતે હયં જો વૉલન્ટિયર?
હોગા જરાભી શોરોશર, તો ભાગકે વૉલન્ટિયર,
છિપ જાયંગે કોનેમેં ડર, કોઈ ઇધર કોઈ ઉધર.
હો તોપકી જબ ધુમ ધડક, બંદૂકકી હો જબ કડક,
તો છોડકે રસ્તા સડક, બયઠેંગે બારી બંદકર.
હય ખર્ચ લાખોંકા મગર, બેફાયદા હય સરબસર,
અફસોસ હય ઇસ તૌરસે ખાલી હુવા જાતા હય ઘર.
પયસા ચલા જાતા હય સબ, ઇસ મુલ્કસે દેખો ગજબ,
આતા હય દસ, જાતા હય સૌ, હોગા ભલા ક્યૂંકર ગુજર?
મિલ કૉનગ્રેસમેં ભાઇયો, સરકારસે મિન્નત કરો,
હક્કો તુમ અપને માંગ લો, ઉદ્યોગપર બાંધો કમર.
પયસા રહે જો મુલ્કકા, તો હય તુમારા ફાયદા,
સરકારકાભી હય નફ્અ, આસૂદા રઇયત હો અગર.
અયસી વફાદારી કરો, સબ કામ સરકારી કરો,
પેશા કરો, ધંધા કરો, લાયક બનો સીખો હુનર.

કલ્યાન—લાવની—સમઝ ગંવારી—તર્જ.

અરે ઓ નાદાનો અરે જંગલી દીવાનો,
માનો મેરી બાત માનો, મત ખરાબ હો.

ચાલ યેહ પુરાની, છોડો દેસકી નાદાની,
કરો કામ ન હયવાની આદમી બનો.
હોતા હય સુધારા, કહાં ધ્યાન હય તુમારા,
કરો વહમસે કિનારા, કુછ સુધારા લો.
બાપ ચયે અરે મિયાં બાપ ચયેતો બયલ રહે,
તુમ ન હો ગધે, કુછ લિખો પડહો.

તર્જ મજકૂર.

કુહન સાલ—અરે ઓ દિવાને કિસે આયા હય બહકાને,
ખૂદ રાહ તૂ ન જાને, અય મિયાં ચલો,
કિયા જો સુધારા, કિયા ભલા ક્યા હમારા,
ક્યા દેસકો સંવારા, કુછ જવાબ દો.
બિરાંડી ચઢાયે, મુંહમેં ચીરૂટ દબાયે,
અયનક આંખમેં લગાયે, બસ યહી કહો ?
બાપ ચયે અરે મિયાં બાપ ચયેતો સંવર ગયે,
તુમ ન હો બુરે, કુછ ભલે બનો.

When I was a lad—air.

સુધારેવાલા—અંધે આંખોંકે દેખો ક્યા દુનિયાંમે ચમકી ઝકઝક ઝક.
ધૂંવેકી ગાડી કબ ચલતી અયસીથી યાં ભકભક ભકભ-અં.
અયસા ચીકના રસ્તા કબ થા ? યેહ ગાડી યેહ ઘોડા કબ થા ?
રંગ રંગકા યેહ કપડા કબ થા ? અયસા લીખના પડહના કબ થા ?
યેહ તાર કહાં થા, યક પલમેં આતી હય ખબર જિસ્સે ઝમઝમ,
કલ થી ઈત્‌ની ચલતી કિસદમ, કબ ચમકીથી બિજલી ચમચમ ?
પોલિસકા યેહ બેડા કબ થા ? ઈન્સાફ અયસા હોતા કબ થા ?
આઝાદીકા ચર્ચા કબ થા ? બેડર કોઈ ફિરતા કબ થા !
બીમારોંકો બેપયસેકે હોતી યૂં મુફત દવા કબ થી ?

અયસી ઉમ્દા ચીજ઼ અય અહ્મક઼ મિલતી હર વક઼્ત
ભલા કબ થી ?
અયસા અયસા જલસા કબ થા ? આરામ અયસા
અયસા કબ થા ?
અયસા લેમનેડ સોડા કબ થા ? અયસા ખાના પીના
કબ થા ?

તર્જ઼ મજ઼્કૂર.

ફ઼જચંદેશ — અય ખાને પીનેકે કુત્તે ક્યા યહી સુધારા હય તેરા ?
યૂરપસે આવે સબ ચીજ઼ેંતો યહાં ગુજ઼ારા હય તેરા.
યૂં ગુમ પેશા ધંધા કબ થા ? મુફ઼્લિસ કોઈ ઇતના કબ થા ?
લિખ પઢકે આવરા કબ થા ? ફ઼િરતા મારા મારા કબ થા ?
દારૂકા પીઠા આગે કબ લાખ્ખોં જારી થા અય અહ્મક઼ ?
લાખોં ઘર આગેતો કબ થા રંડી કસબીકા અય અહ્મક઼ ?
કબ મહ્સૂલ ઇતના લગતા થા ? કબ ઇન્કમ લાયસન્સ
ઇતના થા ?
કબ ગ઼લ્લા અયસા મહંગાથા, કબ ભૂખોં કોઇ મરતાથા ?
ગુજરાતી મુફ઼્લિસ બેચારે જીતેથે જો તાડી પીકર,
રોતે હયં તાડીકો અબ વોહ, રહતે હયં આંસૂ પીપીકર.
અયસા કોઈ કબ રોયાથા ? કર તાડીપર કબ લગતાથા ?
મહ્સૂલ નમક઼પર કિસ જા થા ? લોટા થાલી કબ બિકતાથા ?
[લાલખાંકા કુહન સાલકી તકરાર સુનકર અપના
વ દુન્યાંકા હાલ સુનાના.]

Try Try Try—air.

લાલખાં—દેખોતો ઘરકા અહ્વાલ, ક્યા હોતા જાતા હય હાલ !
દસ્તેકારી હય પામાલ, પયદા હો ફ઼િર કયસે માલ ?
પેશેમેં બરકત હડતાલ, કારીગર દેસી કંગાલ.
નયા સુધારા હય હર સાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ !

નસર.

અરે કયસા સુધારા ઔર કહાંકી બાત ! સ્કૂલમેં પઢ પઢકે
ઉમર ગંવાના, હુનર ફ઼નકો આગ લગાના, સિર્ફ઼ નોકરીકે

લિયે ખ઼ાક છાન્તે ફ઼િરના, મ્હેતર ચપરાસીકે પાંવપર ગિ-
રના, અંગલેસે નિકાલે જાના, સૂવરકા ખ઼િતાબ પાના, ના-
ઝ઼ુક નાઝ઼ની હો જાના, મેહનતકે નામસે ઘબરાના, અયસે
સુધારેસે નફ઼અ ક્યા પાના ?

સીખે સબ ઈંગ્રેજી ચાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.
છોડ અપના ધંધા કામ, ધોબી, તેલી વ હજ્જામ,
જાતે હયં હર ખ઼ાસો આમ, કૉલિજમેં લિખવાને નામ.
હય તઅલીમ અપની લો ખ઼ામ, ફ઼િર યેહ કયસે આવે કામ,
પઢ પઢકે ફ઼ાઝ઼િલ હો લાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.

નસર.

મયં કમબખ઼્ત જબ દસ બરસકા હુવા, ચચાને વાલિદસે કહા, ભાઈ,—લડકેકો અપના હુનર સિખાવ, તુમ સૌદાગર હો ઇસેભી સૌદાગર બનાવ. મગર બાવા બોલે, હજી યેહ લડકા હુશિયાર હોગા; જલદી પઢ લિખકે તૈયાર હોગા, કોઈ ભારી ઉહદેદાર હોગા, કુતવાલ યા તહસીલદાર હોગા. બાવાજીભી અયસે અકલકે દુશમન કે અપના હુનરતો કુછ ન બતાયા ઔર સિર્ફ [illegible]રાનેકે ઇરાદેપર મુઝે કૉલિજ ભિજવાયા. રાત દિ[illegible] અયસી મિહનત કી, કે પંદરહ બરસકે ઉમરમેં આં[illegible] જાતી રહી, કમ સુઝને લગા, ચશ્મા લગાયા, ઔર ડિગ્રી લેનેસે બાજ઼ ન આયા! ડિગ્રી લેતે લેતે બાવાજીતો ખ઼ુદાકે ઘર ચલ બસે ઔર બંદેરામ મુફ઼લસીકે પેચમેં ફંસે !

બાવાકાભી ખાયા માલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.
હો નિકલે મેટ્રિક્યૂલેટ, મુંહ ચિકના ઔર ખ઼ાલી પેટ,
બાહિર નિકળે ચાબે પાન, ઘરમેં ટુકડેકો હયરાન.
જો રખતે પેશેપર ધ્યાન, તો રહતે અચ્છે હરઆન.
બેચ દિયા થાલી ઔર થ[illegible]લ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.

નસર.

ઇધરતો મુફ઼લસી, ઉધર સુનિયે! બાવાજીને બચપનેંહીમ શાદી કરદીથી. યહાં અપનીહી જાન ભારીથી, ઉસપર

બીબી ગલેં પડી! બાવાજીતો વ્હે ઇનાયત, અબ અલ્લા મિયાંકી મિહરબાની દેખિયે! ચાર બરસકે દરમિયાન અટા અટ ઔર ઝટા ઝટ ચાર બચ્ચે કુદ પડે! અબ મયં ક્યા ખાવું, ક્યા ઇસ શયતાની ફૌજકો ખિલાવું!

છે ક્સિમત થી શામિલ હાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.
આફતને ડાલાથા જાલ, જોરૂ બચ્ચે થે જંજાલ.
જર્દ હુવાથા ચ્હેરા લાલ, સૂખ ગયાથા ગુલસા ગાલ,
રહિથી તનમેં હડડી ખાલ, પેટ હુવા બડગદકી છાલ.
સૂખી રોટી ઉબલી દાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.

નસર.

દો ચાર બાવાજીકે દોસ્ત યાર જો કારીગર હુનરદાર થે, ઉન્હોને સુઝે લાચાર, જલીલ ખ્વાર દેખકે કહા, ભાઇ,— મેરે સાથ કામ કરો. મગર મયં કમબખ્તીકા મારા, કાહિલીકી આદત, નાજુક તબીયતસે, મિહનતસે હારા, પેશા દસ્તેકારીકે કર કિનારા, નૌકરી કરનેપર તૈયાર હુવા; અપની ખામ ખિયાલીસે જલીલ ખ્વાર, દામેં મુસીબતમેં ગિરફતાર, બેકાર, નાચાર, ઉમ્મેદવાર બના, કલેકટર સાહિબકી કોઠીપર ગયા. પહલેતો અરદલી ચપરાસીને કોઇ અમીર સમઝકે બડી ખાતર કી; મગર જબ ઉમ્મેદવાર જાના, તો નાક ભોં તાના. સૂખા સુનાયા, મુંહભી ન લગાયા.

સર દેતા પયરોંપર ડાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.
ચપરાસી અગિયા બયતાલ, ખાનસામા પૂરા ચંડાલ.
આયાકી જો દેખો ચાલ, વ્હો ગોયા રાની નયપાલ.
સબ નૌકર શયતાની આલ, પૂજા પાવેંતો ખુશહાલ,
સૌ હિકમતકા સાંચા ઢાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.

નસર.

બંગલેપરતો મૂફલસીકે બાઇસ સાહિબકા દરસનતક ન હોને પાયા, દો મહિને દોડતે દોડતે ઘબરાયા. આખિર સડકકે કિનારે પૂલપર રોજ જા બયઠતા. જબ સાહિબ હવા ખાને નિકલતેતો સલામ કરતા. છે મહીનેતક

સલામ કરતા રહા, કુછ ન હુવા, યેક દિન ગાડી રોકકે ખડા હો ગયા. સાહિબને પહલેતો દો તીન ચાબુક સરર સરર લગાયા, ફિર પૂછા, "વૅલ ક્યા મંગટા?" મયંને હાથ જોડકે કહા, હુજૂર, આધ સેર આટા. સાહિબને બિકારી સમઝકે કહા, "ઑબચો બૅગર, ચલા જાવ." મયં બોલા, .હુજૂર, નૌકરીકા ઉમ્મેદવાર હૂં, રોઝીકા તલબગાર હૂં. .હુકમ હુવા દફ્તરમેં હાજિર હો.—

દફ્તરમેં દૌડે દો સાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.
ગયા દૌડતે યારો ટૂટ, એક બરસમેં ચૌદહ બૂટ.
કામ હુવા ખાલી એકબાર, અર્જી ગુજરી તીન હજાર.
દસ દસ રૂપયેકી તનખ્વાહ, સૌ દો સૌ તકતેથે રાહ.
ઇલ્મીયતકે થે ટકસાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.

નસર.

અબ ઔર શાંમત સુનિયે! એક મસખરેને કહા, ભાઇ, અગર તુમ ઑફિસમેં જાને ચહાતે હોતો, જબતક તુમ ઇંગ્રેજી પોશાક ન પહનો, ઇંગ્રેજ ન બનો, કભી કોઇ ન પૂછેગા. લો સાહિબ," "મરતા, ક્યા ન કરતા?" — આયા, લાવ યેહભી કર દેખેં.

બહુત જમાયા હમને તાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.
સાબુનસે મલમાલકે સાફ, કાલ ચેહેરા કરતે સાફ,
પહના ઇંગ્રેજી પોશાક, દેસી જામા કરકે ચાક.
લેકર લકડી ટેડી હાથ, યક કુત્તાભી રખ્ખા સાથ.
ફેંકા પયરાહન શુરવાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.

નસર.

યેહ ભેસ લે કે ઇંગ્રેજોંસે જો મિલા, તો વ્હો ઔરભી નફરત કરને ઔર બાંડ 'હ રૂપિયા કહને લગે. એક સાહિબને બિગડકે કહા,—"તુમ કાલા આદમી બડા ગધ્ધા! હમારા હુનર, પેશા, કારીગરી નહીં સીખતા; મગર હમારા નકલ કરતા હય!" લીજિયે ઉધરસેભી મુંહપર જૂતા પડા.

બયત.

ધોબીકે કુત્તે સાફ બને, નતો ઘાટકે ઔર ન ઘરકે રહે,
ગયે દોનો તરફકે હીલસે, ન ઇધરકે રહે ન ઉધરકે રહે.

બને લાલખાં મિસ્ટર લાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.
પચતાયે બનકે ઇંગ્રેજ, બ્હેતર થા હોતે રંગરેજ!
કહલાકે હમ સાહિબ લોગ, અપને આપ લગાયા રોગ!
જન્ટલમેંનતો હય, કયા ખાયં? મજદૂરીકો ક્યુંકર જાયં,
ઑાલબર્ટ ફેશન રખ્ખા બાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.

નસર.

અફસોસ! અગર લોગ જુરૂરી પઢને લિખનેકે બઅદ પેશા, દસ્તેકારી તિજારત વગયરાપર માયલ હોં, તોક્યું મેરે તરહ જિલ્લત ઉડાયં? આખિરકાર કાબુલકી લડાઇમેં ઠેકેદાર હુવા, જાનપર ખેલનેકો તૈયાર હુવા. સચ્ચાઇ સફાઇકા ગલા દબા, ઠગાઈ લુચ્ચાઇકો પીર બના, આટેમેં રાઇ, ઘીમેં ચરબી મિલા, આંખોમેં ખાક ડાલ, પયસેસે માલામાલ, કંગાલસે આસૂદા હાલ હો ગયા. ખુબ માલ માર, દાડ્લી ફિટકાર, બેપાર કર, દૂકાનદાર, સાહુકાર બન ગયા.

પહલે સીખા કિબ ચાલ, ઇસપરભી રોટીકા કાલ.

[લાલખાંકી બાતકો સબને માનના, ઔર હુનર
કારીગરીકે તરફ સબકા માઇલ હોના.]

ઇંગ્રેજી—હો બકે દમ—તર્જ.

સચ હય, સચ હય, સચ હય ભાઇ, દાનાઇકી હય બાત,
જો કરના હય સો નહિ કરતે હમ ગાફિલ હયં દિન રાત—સચ.
હર કામકે હોં કારીગર, દસ્તેકારી સીખે હમ ગર,
તો ફિર ઇજજત, દોલત, રાહત, હરદમ હો અપને હાત—સચ.

તમામ શુદ.
